

„Vianoce sú obdobie, keď deti píšú Ježiškovi, čo chcú, aby dospeli zaplatili. Deficit je zase situácia, keď dospelí vravia vláde, čo chcú, aby ich deti zaplatili.“

Richard Lamm

Obsah

Tragédia Eura
str. 1

Plytvanie štátu
str. 4

Malá vláda - dobrá vláda II
str. 5

7 zmien
str. 6

Klamú
str. 7

Čo sa stane po gréckom
defaulte?
str. 7

Ja som liek, kto je viac?
str. 8

Správa pre čerstvých absolventov - čaká vás 50 rokov

práce
str. 8

Krehký II. pilier
str. 9

Stavebné sporenie - záchrana
pred prepúšťaním?
str. 10

Ideologická skratka Štatistického úradu
str. 11

Editorial

Richard Ďurana

Prišlo leto a s ním sa za oknami kancelárií nadobro usídlili vyššie teploty. V Grécku by sa zaiste poriadne zapotili aj bez nich. Neschopnosť financovať dlhovú službu krajiny a plniť podmienky finančnej pomoci, čo viedlo k odloženiu júnovej tranže, určite tamajším politikom, ale aj veriteľom na pokojnom spánku nepridávajú. O podivnej komunikácii čelných európskych predstaviteľov počas dlhovej krízy v eurozóne píšeme v článku *Klamú* a o možných scenároch v prípade gréckeho bankrotu v článku *Čo sa stane po gréckom defaulte?* Kríza eurozóny robí vrásky aj na čelách predstaviteľov Európskej centrálnej banky. Politický projekt eura má vážne problémy a zdá sa, že Friedmanova kliatba sa začala naplňať, píšeme v predslove knihy profesora Philippa Bagusa *Tragédia eura*, ktorej slovenský preklad sa nám v spolupráci s TRIM Broker podarilo uviesť pred pár dňami na slovenský trh. V spolupráci s Konzervatívnym inštitútom sme v rámci prednášok CEQLS Philippa Bagusa na Slovensko priviedli, aby knihu prostredníctvom verejnej prednášky „pokrstil“. Predslov ku knihe z pera Juraja Karpíša z INESS si môžete prečítať na tejto strane. Knihu si môžete zakúpiť u nás v inštitúte alebo v kníhkupectvách.

Na konci apríla sme spolu so SAKS zorganizovali druhé pokračovanie medzinárodnej konferencie *Malá vláda - dobrá vláda*, na ktorej sme sa venovali dôvodom a možnostiam redukcie vládnych výdavkov. Na podujatí vystúpil estónsky minister financií Jürgeň Ligí spolu s jeho slovenským náprotivkom Ivanom Miklošom, prezidentom RÚZ Mariánom

Juskom a Radovanom Ďuranom z INESS. V článku *7 zmien alebo ako hľadať koncepčné úspory vo verejných financiách* uvádzame, tak ako sme prezentovali na konferencii, návrhy k zmene v prístupe k nakladaniu s verejnými zdrojmi, ktoré sú podľa INESS potrebné na to, aby bolo možné dosiahnuť zásadné zníženie výdavkov štátneho rozpočtu.

V máji sme tiež zverejnili aktualizované výsledky zistení nášho dlhodobého projektu *Plytvanie štátom*. Dáta obsahujú už aj kompletný rok 2010. Viac sa dočítate na str. 4.

Svetlo sveta uzrela aj nová anglická verzia nášho portálu *Cena štátu*. Nájdete ju na adrese www.eng.cenastatu.sk a budeme radi, ak o nej dáte vedieť všetkým, pre ktorých by táto informácia mohla byť užitočná.

Za uplynulý mesiac sme absolvovali aj niekoľko medzinárodných podujatí: prednášali sme na *European Resource Bank* na Jalte o verejných financiách, na *Free Market Roadshow* v Bratislave o eure, v Belehrade o slovenských reformách.

Za pár dní sa začína jedno medzinárodné podujatie, ktoré organizujeme my: *The Liberty Camp*. Potrvá celý budúci týždeň a o tom, akých budeme mať študentov, vás určite budeme informovať.

Prajem vám veľa slnka a príjemné čítanie,

Richard Ďurana

Tragédia Eura (Predslov k slovenskému vydaniu)

Juraj Karpíš

Politický projekt euro má vážne problémy. Zdá sa, že Friedmanova kliatba sa začala naplňať. Napriek tomu, že Európska únia a Medzinárodný menový fond už na hasenie požiaru európskej dlhovej krízy prisľúbili trištvrte bilióna aj našich eur (11 rokov produkcie Slovenska), úroky na dlhoch problematických krajín sú dokonca vyššie, ako boli pred ohlásením záchranných balíkov. Nie je to prekvapivé. Súkromní investori vedia, že ďalšia pôžička predĺženej krajine nie je riešením jej problému, ale drahým kupovaním času pre tých, ktorí zle investovali a teraz riešia, čo s tým. Zatiaľ sa možno tváriť, že problém závažným ekonomickým oživením zmizne. Pomoc už čerpá Írsko, Portugalsko o ňu požiadalo a Gréc-

ko si ani nie po roku opäť pýta európsku kreditnú kartu na pokrytie životnej úrovne, ktorú euro umožnilo a s ktorou sa ťažko lúči. Práve Grécko ilustruje, čo umožňuje existencia garancie záchrany krajiny ostatnými členmi menovej únie. Krajina so štátnym dlhom vyše 150% HDP, na pokraji bankrotu a po „radikálnych“ opatreniach vo verejných financiách, hospodárila v roku 2010 s deficitom vo výške 10,5% HDP. Vo vzduchu visí otázka, čo sa stane, keď do nárychlo ušitej záchrannej siete padne taliansky alebo španielsky slon. Vydrží alebo ju radšej

Nemecko a ostatné pomáhajúce krajiny pustia, aby aj ich nestiahla bližšie k bankrotu?

Pri dnešných problémoch eura už nie sme iba ne-

zúčastnenými divákmi, ktorí z hľadiska so záujmom sledujú, ako táto dráma dopadne. Problémy eura sú od roku 2009 aj našimi problémami, na stole sú aj naše žetóny. Pri tlačových konferenciách európskych predstaviteľov ohlasujúcich nové a vyššie záchranné balíčky stačí tieto predeliť faktorom sto, aby ste zistili, koľko nás približne bude stáť európska „solidarita“.

Odvolať sa na solidaritu pri záchrane krajín s nezodpovednou fiškálnou politikou alebo bankovým sektorom, ktorý sa nechal pomýliť ilúziou lacných úverov vyvolanou Európskou centrálnou bankou, má na Slovensku trpkú príchuť. Okrem toho, že „solidaritu“ v tejto forme len nedávno ratifikovaná Lisabonská zmluva vyslovene zamietla, môže o gréckom dôchodku slovenský pracujúci akurát snívať. Ani nie desaťročie dozadu sme si museli za obrovské (vlastné) peniaze ozdraviť bankový sektor. A teraz máme ako druhý najchudobnejší člen eurozóny posilať peniaze na mzdy portugalských zamestnancov v štátnej správe a zachraňovať francúzske banky, ktoré zle investovali v Írsku?

O prijatí eura sa na Slovensku príliš nediskutovalo. Nadšenie politikov, odbornej, ale aj širokej verejnosti v ceste za eurom je čiastočne pochopiteľné. Euro nás malo zachrániť pred našimi vlastnými politikmi, ktorí koncom 90-tych rokov ukázali, čoho všetkého sú schopní. A trochu lichotil aj fakt, že budeme konečne raz spomedzi postkomunistických susedov prví. Toto chcenie však posunulo objektivnosť vnímania toho, do akého klubu to vlastne vstupujeme.

Áno, jednotná mena je naozaj prínosom a menový nacionalizmus je nákladný a ekonomicky neobhájiteľný. Pre kvalitu meny je

však kľúčovou otázka, ktorú mnohí ignorujú. Čím je krytá a kto kontroluje jej produkciu? V strachu zo zlyhania vlastnej politickej triedy sme pozabudli, že euro nie je zlatým štandardom ležiacim mimo kontrolu politikov, ale iba väčším a komplikovanejším politickým projektom so všetkými neduhmi, ktoré takéto centrálne riadené štruktúry nesú. To, že politici hovoria po francúzsky alebo nemecky, z nich nerobí aktérov bez vlastných motivácií a s nepoškvrnenou morálkou.

Euro je vďaka svojmu inštitucionálnemu nastaveniu zdrojom v spoločnom vlastníctve krajín eurozóny. Kontrola produkcie peňazí a všetky s tým spojené benefity sa presunuli z rúk národných vlád a do platonicky stráženého nadnárodného priestoru Eurosystemu. Deficity verejných financií bolo zrazu možné kryť novovytvorenými eurami pričom náklady v podobe cenovej inflácie, cenových bublín v rôznych aktívach a deformácie produkčnej štruktúry ekonomiky už neniesla len nezodpovedná krajina ale všetci členovia klubu.

S hospodárením na spoločnom máme pomerne intenzívnu historickú skúsenosť. Tragédia spoločnej pastviny na Slovensku nebola iba teoretickým ekonomickým konceptom a príslovie „Kto nekradne, okráda svoju rodinu“ naznačuje dôvernú znalosť obyvateľstva s problémami, ktoré prinášajú zle zadefinované alebo nevymáhané vlastnícke práva. Strážcom spoločnej europastviny mali byť pravidlá Paktu stability a rastu. Ich ignorácia zo strany všetkých relevantných krajín z nich však spravila impotentný manifest.

Ilúzia úsporami nekrytých novovytvorených peňazí a lacných úverov sa počas krízy rozplynula. Straty zo zlých investícií a nutná redukcia životnej úrovne či štedrosti sociál-

ných systémov sú bolestivé, no neodvratné. Zmena pravidiel hry (Lisabonskej zmluvy) umožňuje straty odsunúť z miest, kde boli vytvorené, na daňových poplatníkov, najlepší v iných krajinách. Európska únia sa nám pred očami čoraz viac mení na mechanizmus redistribúcie bohatstva medzi krajinami a prípadný bankrot členskej krajiny predstaviteľia únie nelogicky spájajú s jej zánikom či priam ohrozením mieru v Európe. Pritom máločo jatrí nacionalistické vášne viac ako neodôvodnené transfery bohatstva medzi krajinami a síle eura určite nepomáha zväčšovanie dlhu posledných relatívne zdravých krajín v márnej snahe zabrániť neodvratnému bankrotu niektorých predĺžených krajín.

Slovensko má od roku 2013 v rámci trvalého Európskeho stabilizačného fondu ručiť za úvery problematickým krajinám do takmer šesť miliárd eur (pätina dnešného štátneho dlhu Slovenska). Takéto riziká alebo zamyslenie nad možnými štátnymi zlyhaniami a fiškálnym čiernym pasažerstvom vyplývajúcimi z inštitucionálneho nastavenia Eurosystemu by ste v oficiálnych slovenských predstupových analýzach prínosov a nákladov zavedenia eura hľadali ťažko. Euro sme vnímali tak, ako sme ho chceli vnímať a nie tak, ako reálne fungovalo. Írsko bolo prezentované ako príklad pozitívnych efektov eura a nie ako tiger na steroidoch nezodpovednej monetárnej politiky. Dôkazy o zneužívaní eura na nezodpovednú fiškálnu politiku ležali tiež priamo pod nosom, napriek nespočetným porušeniam Paktu stability a rastu pokuty od nezodpovedných krajín nikto nevymáhal.

Tragédia eura od Philippa Bagusa môže pomôcť zaplniť niektoré biele miesta v slovenskom povedomí o histórii a fungovaní Eurosystemu. Kniha sa venuje politickým motiváciám, ktoré viedli k vzniku eura, popisuje ako funguje produkcia eur v bankovom systéme frakčných rezerv s Európskou centrálnou bankou na čele, aký to má vplyv na redistribúciu bohatstva a detailne analyzuje vývoj dlhovej krízy v eurozóne s objasnením niektorých motivácií hráčov, ktorí v súčasnosti rozhodujú. Napriek tomu, že euro už v peňaženkách máme, stále nie je neskoro na témy, ktoré v eurooptimistickej diskusii na Slovensku príliš nerezonovali. Minimálne budeme lepšie chápať, čo sa tieto dni deje s našimi peniazmi.

Bratislava, 13.5. 2011

Predslov k slovenskému vydaniu knihy Tragédia Eura od Philippa Bagusa

Publikované aj v časopise .týždeň,
24/2011, 13.6. 2011

Philipp Bagus: Tragédia Eura

Slovenské vydanie: (c) TRIM Broker a INESS

Rok 2011

160 strán

Knihu si môžete za cenu 9,90 Eur zakúpiť v INESS alebo v obchode vo vašom meste.

Viac informácií o prezentácii slovenského prekladu knihy Tragédia eura na Slovensku nájdete na nasledujúcej strane.

Porovnanie

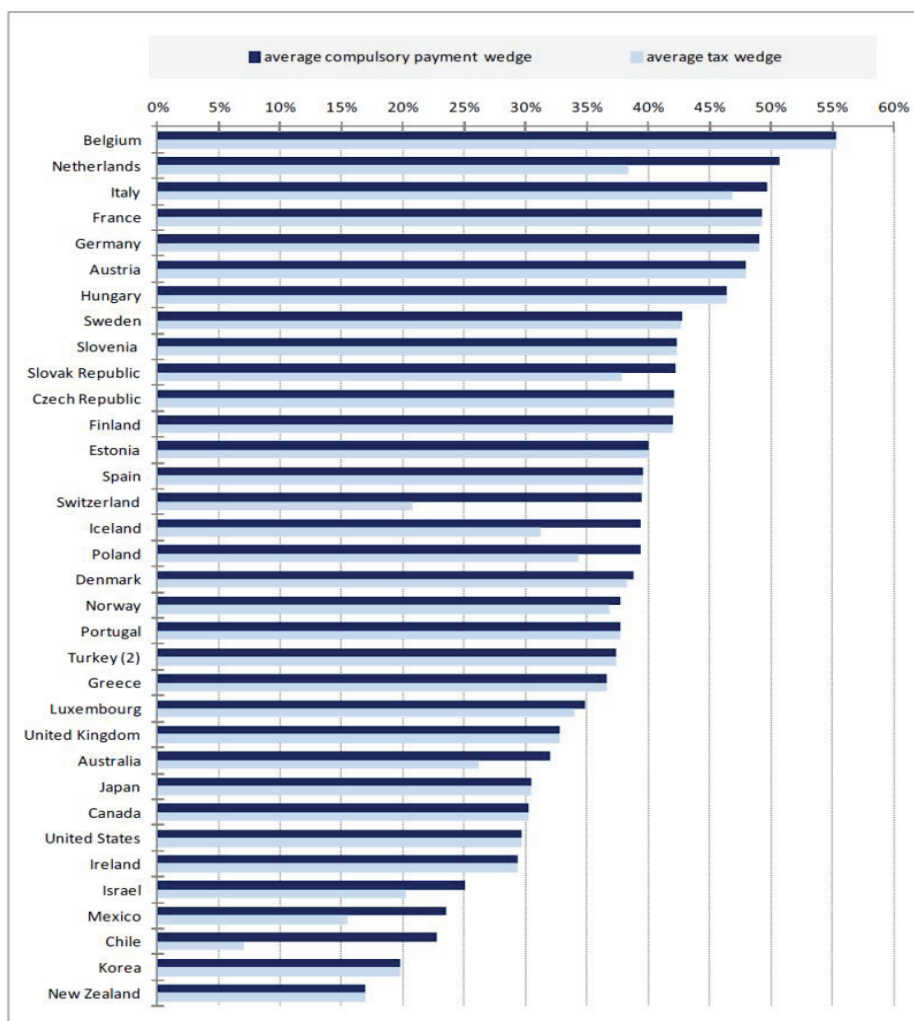
Cena práce

Nasledujúci graf uvádza celkový podiel odvodov a daní zamestnanca bez detí na priemernej superhrubej mzde. Vynútené platby z ceny práce sú na Slovensku desiate najvyššie v OECD.

Za pozornosť stojí porovnanie zaťaženia práce na Novom Zélande a v Kórei, ktoré nedosahuje ani 20%, v porovnaní so slovenskými 42,2% (čo je úplne rovnaké ako v Českej republike).

Graf: Priemerné celkové povinné zaťaženie mzdy (modrou) a OECD daňové zaťaženie mzdy (šedou) jednotlivca s priemernou mzdou v roku 2010 (modrá hodnota zahŕňa aj platby do druhého piliera, šedá nie).

Zdroj: OECD

Prednáška: Philipp Bagus: Tragédia eura

Richard Ďurana

Prof. Philipp Bagus z Univerzity kráľa Juana Carlosa v Madride prednášal v Bratislave (13.6.) a v Žiline (14.6.) na tému Tragédia eura v rámci cyklu CEQLS organizovaného Konzervatívnym inštitútom M.R. Štefánika. Partnerom podujatia bol aj INESS, ktorý prof. Bagusa na Slovensko priviedol. Téma prednášky zaplnila kongresovú sálu Hotela Carlton v Bratislave do posledného miesta a veľký

záujem dokumentuje aj fotografia vľavo s dlhým radom záujemcov o podpis slovenského vydania knihy Tragédia eura od autora. Predalo sa 90 kníh! Nešlo o prvú návštevu Philippa Bagusa na Slovensku. Minulý rok v apríli prišiel na pozvanie INESS prednášať na naše vlajkové vzdelávacie podujatie Seminár rakúskej ekonómie, ktoré každoročne organizujeme pre vybraných študentov vysokých škôl.

Plytvanie štátu za rok 2010

Zaznamenané plytvanie, klientelizmus a súdne spory štátu nás vlni stáli 620 mil. eur, uvádza INESS vo svojich zisteniach projektu Plytvanie štátu zo dňa 11.5. 2011.

Do našej databázy Plytvanie štátu (plytvanie.sk) sme doplnili celý spracovaný rok 2010. Databáza už obsahuje celkovo 530 zdokumentovaných prípadov plytvania a klientelizmu, ktoré priniesli printové médiá od roku 2007.

Celkový objem v sledovanej kategórii **plytvanie**, ktoré sme zachytili v prípadoch evidovaných médiami dosiahol vo volebnom roku 2010 **484 mil. eur**. Pre porovnanie, je to takmer identický objem zdrojov, aký išiel v roku 2010 na stredoškolské vzdelávanie alebo vyše polovica výdavkov ministerstva obrany. Prínosné zníženie odvodov zamestnancov podľa navrhovanej reformy o 1% by predstavovalo výpadok verejných zdrojov cca. 200 mil.eur. Pri eliminácii plytvania teda existuje priestor rovno na 2% zníženie bez výpadku vo verejných zdrojoch.

Suma 484 mil. eur obsahuje napríklad odmeny vyplácané v stratových štátnych podnikoch, peniaze premrhané v sociálnych podnikoch, ktoré musí Slovensko vracať EÚ a množstvo príkladov plytvania a neefektívneho nakladania s našimi peniazmi pri nákupe tovarov a služieb štátom. **Priemerný ročný objem plytvania od začiatku projektu v roku 2007 je 356 mil. eur.**

SME, 13.11. 2010: Z barmanov mali byť vizážisti. Za eurofondy

Kontrola na MPSVaR ukázala, že peniaze z eurofondov sa dávali aj na analýzy a projekty, ktoré nespĺňali ani základné kritériá. Takmer 180 000 Eur išlo na projekt vzdelávania prostredníctvom školenia cez internet. Školiteľ podľa štátnej tajomníčky nevedel zdokladovať, že niekoho vyškolil. Ďalším prípadom sú dva futbalové kluby, ktoré žiadali 300 000 Eur. V rámci projektu mali okolo 100 000 Eur na rôzne analýzy a zvyšné peniaze boli na školenia ľudí, ktorí boli vybraní externou firmou za viac ako 10 000 Eur. Na zozname účastníkov bola aj 69 – ročná žena. Tridsiatim Rómom v rámci zákazky firma merala výšku IQ, za čo ministerstvo zaplatilo 24 500 Eur. Na základe ďalšieho projektu mala firma dostať 200 000 Eur na preškolenie barmanov na vizážistov.

Suma prípadov v kategórii **klientelizmus** zachytených v roku 2010 dosiahla **102 mil. eur**, čo je pod ročným priemerom **134 mil. eur** od začiatku projektu. Túto sumu naplnili podozrivé tendre na ministerstve školstva, obrany, činnosť Slovenského pozemkového

fondy či zmluvy Úradu vlády, ktoré preveruje polícia ale prípady klientelizmu na úrovni obcí a miestnych samospráv.

Hospodárske noviny, 29.12. 2010: Kšefty dostávali blízke firmy

Polícia obvinila z machinácií pri tendroch dvoch funkcionárov z ministerstva obrany. Počas posledného roka malo dôjsť k zmanipulovaniu zákaziek za 1,73 mil. Eur. V policajnej cele skončil podnikateľ, ktorý mal sprostredkovať obchody za províziu 173 000 Eur. Stíhanie sa rozšírilo aj na niekoľkých úradníkov s ktorými spolupracoval, zástupcu riaditeľa Správy prevádzky a údržby Trenčín a exriaditeľa Posádkovej správy budov v Topolčanoch, ktorá mala zmanipulovať tendre za 48 700 Eur.

V projekte sledujeme okrem klientelizmu a plytvania aj **súdne spory štátu a verejnej správy**, ktoré nás stoja nemalé peniaze. Prípady ukončených súdnych sporov, ktoré médiá priniesli za posledné 4 roky nás vyšli spolu na **105 mil. eur**.

Ďalšou kategóriou sú prípady, v ktorých došlo k náprave alebo boli zastavené po tom, ako na ne zamerali pozornosť slovenské médiá. Celkový objem klientelizmu a plytvania, ktorému sa podarilo zabrániť vďaka práci médií od zahájenia projektu dosiahol **380 mil. eur**.

Metodológiu zostavovania databázy nájdete na stránke plytvanie.sk.

Na záver niekoľko ilustratívnych príkladov plytvania:

Nový čas, 17.9. 2010: Za takéto umenie "vysolil" 4 740 Eur!

Ministerstvo financií si od roku 2007 prenajímalo 2 obrazy od maliara Marka Ormandíka za 4 740 Eur na tri roky.

SME, 8.9. 2010: Slotov úradník cestoval na Havaj

Bývalý šéf Štátneho pedagogického ústavu (SNS) so svojim tajomníkom v júni absolvovali 6 dennú pracovnú cestu na Havaji za 8 000 Eur, kde sa zúčastnili konferencie o digitalizácii. Výdavky boli preplatené z národného projektu digitalizácie obsahu štátnych vzdelávacích programov. Metodicko-pedagogické centrum v rámci spornej zákazky s firmou Columbex zaplatilo za 18 stranovú biznis analýzu 158 000 Eur. Analýza, ktorá je súčasťou projektu týkajúceho sa materiálových škôlok, mala byť financovaná z eurofondov. Európsky sociálny fond však túto položku neuznal a musí byť teda uhradená zo ŠR.

Plus jeden deň, 2.9. 2010: Hollywood mu vypnú

Kancelária Národnej rady SR ruší zmluvu so spoločnosťou HBO na rozšírený balík televíznych programov, ktorý platila kancelária do služobného bytu bývalému predsedovi P. Paškovi.

Hospodárske noviny, 9.7. 2010: Jeden deň v parlamente, 2009 eur na účte

Bývalých ministrov, ktorí sa ešte nemohli ujať poslaneckej funkcie z dôvodu nezlučiteľnosti s poslaneckým miestom, nahradili na jeden deň v parlamente jedenásti náhradníci. Majú nárok na mesačný poslanecký plat 2009 eur.

INESS, Bratislava 11.5. 2011

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred ďakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

Konferencia: Malá vláda - dobrá vláda II

Richard Ďurana

INESS a SAKS zorganizovali v Bratislave dňa 28. apríla 2011 druhé pokračovanie medzinárodnej konferencie s názvom Malá vláda - dobrá vláda s atraktívnym obsadením a zaujímavými prednáškami a diskusiou.

Na konferencii, ktorá sa uskutočnila v hoteli Park Inn Danube, sa prezentovali dôvody a možnosti redukcie vládnych výdavkov pri príprave rozpočtu na rok 2012 a hlavný rečník - minister financií Estónska Jürjen Lig, uviedol konkrétne príklady škrtovej vo verejných financiách Estónska, vďaka ktorým sa tejto malej otvorenej ekonomike napriek hospodárskemu prepadu spôsobenému krízou podarilo vlni hospodáriť s prebytkom.

Ďalším rečníkom bol poľ podpredseda vlády SR a minister financií SR Ivan Mikloš, ktorý sa vo svojej prezentácii zamerl na prístup slovenskej vlády k redukcii rastu dlhu a hľadaniu úspor v slovenských verejných financiách. Na podujatí tiež s príspevkom týkajúcim sa vzťahu verejných financií a podnikateľského prostredia vystúpil prezident Republikovej únie zamestnávateľov Marián Jusko a so siedmimi konkrétnymi odporúčaniami ako držať verejné financie pod kontrolou vystúpil na záver Radovan Ďurana z INESS.

Na konferencii vystúpili:

Rudolf Požgay, SAKS , Richard Ďurana, INESS (otvorenie konferencie)

Jürjen Lig - Konkrétne príklady možnosti škrtovej výdavkov verejnej správy (plenárna prednáška)

Ivan Mikloš - Cesty redukcie vládneho dlhu

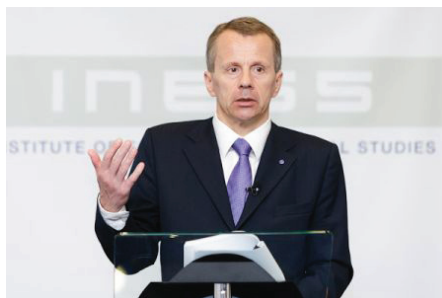
Marián Jusko - Vplyv redukcie vládnych stimuloval na podnikateľské prostredie

Radovan Ďurana - Sedem konkrétnych odporúčaní redukcie vládnych výdavkov

Powerpointové prezentácie rečníkov nájdete na našej stránke www.iness.sk

Videozáznam prednášok aj následnej diskusie si môžete pozrieť na adrese:

<http://vimeo.com/user4506880>

Jürjen Lig, minister financií Estónska

Ivan Mikloš, minister financií SR

Marián Jusko, prezident RÚZ

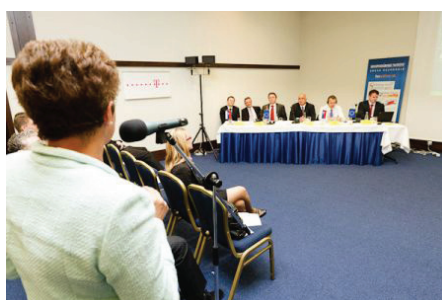
Radovan Ďurana, INESS

Rudolf Požgay zo SAKS otvára konferenciu

Richard Ďurana z INESS otvára konferenciu

Diskusie

Pohľad z publika

Generálny partner konferencie:

Partneri podujatia:

Mediálny partner podujatia:

7 zmien (alebo ako hľadať koncepčné úspory vo verejných financiách)

Radovan Ďurana

Sedem zmien v prístupe k nakladaniu s verejnými zdrojmi je podľa INESS potrebných na to, aby bolo možné dosiahnuť zníženie výdavkov štátneho rozpočtu (čiastočne aj ostatných organizácií verejnej správy).

Sedem zmien, či odporúčaní, sme prezentovali na konferencii **Malá vláda – dobrá vláda II** (pozri predch. stranu).

1) Racionalizácia prevádzky

Obdobie paušálnych škrtov a zavedenia transparentnejšieho obstarávania je za nami. Ďalšie a vyššie úspory je možné dosiahnuť len systémovými zmenami. Zmena myslenia vyžaduje procesný prístup smerom k centralizácii rovnakých obslužných činností (účtovníctvo, základné IT služby, právne služby, prenájom štátnych nehnuteľností). Nevyhnutný je audit činností, ktorý by mal vylúčiť aktivity síce v súčasnosti požadované zákonom, ale s minimálnou pridanou hodnotou alebo za duplicitnej existencie trhových alternatív. Obmedzenie činností je nevyhnutným predpokladom pre znižovanie počtu zamestnancov a s nimi spojených prevádzkových nákladov. Prevádzkové náklady musia klesať permanentne, viď bod 7.

2) Solidarita

Štátna podpora v podobe dávok musí vznikáť z titulu ťažkej životnej situácie, nie z titulu prostého občianstva. Prídavky na deti, dávka pri narodení, rodičovské príspevky, daňové bonusy, či podpora v bývaní sú plošné dávky, pri ktorých dochádza k rozsiahlemu plytvaniu tým, že sú poskytované každému (možné úspory 25% – 33% rádo vo stovkách mil. eur). Zmena myslenia sa musí prejaviť už na začiatku, v dôslednom definovaní ohrozených skupín. Štát musí zisťovať, kto má na dávky nárok, preto je potrebný príjmový aj majetkový test. Náklady vyvolané testovaním sú nevyhnutnou podmienkou pre zastavenie plytvania, väčšina objemu poskytovaných dávok nie je nijako testovaných. Je potrebný tlak na decentralizáciu poskytovania podpory, pretože základné inštitúcie (napr. miestne úrady, komunitné centrá, cirkvi či charita) majú viac informácií ako centrálné štátne orgány.*

3) Kritický pohľad na nové verejné výdavky

Každý nový výdavok by mal prejsť týmto kritickým testom:

1. Preukážte reálnu existenciu problému
2. Preukážte, že navrhovaný program, alebo aktivita vyrieši problém
3. Informujte o tom, kto iný už rieši daný problém, a prečo ho nedokáže vyriešiť
4. Vyčísľte finančné náklady spojené s realizáciou programu

5. Preukážte, že keď ukončíte daný program, nebudú potrebné znova ďalšie financie, resp. za akých podmienok nebudú potrebné

4) Sunset clause (doložka o časovom obmedzení)

Každá regulácia a vznik novej štátnej organizácie, ktoré nevyplyvajú priamo z ústavy, by mali mať časovo obmedzenú platnosť. Verejná správa trpí na „zotrvačnosť“, nechotu prehodnocovať staré poriadky napriek neustále sa meniacej realite. Existencia na dobu určitú vytvára akýsi automatický kontrolný mechanizmus, ktorý núti zákonodarcov k prehodnoteniu zmyslu daných inštitúcií. Na Novom Zélande platia regulácie 5 rokov, v Texase zanikajú štátne organizácie automaticky po 12 rokoch, ak neobhája svoju existenciu.

5) Nepodnikať

Z pochopenia, že z verejného (cudzieho) krv netečie a štátni manažéri budú vždy nadbiehať tým, ktorí ich nominovali, vyplýva, že štát by sa mal vzdať aktívnej účasti v odvetviach, kde existujú trhové alternatívy. Z toho vyplýva aj jednoznačné poučenie pre investičné stimuly, kde štát na seba preberá úlohu podnikateľa, ktorý nielen rozhoduje o tom, kto bude podporený, ale zároveň tým nepriamo ovplyvňuje ostatných trhových aktérov (napr. len 10% pracovných miest Honeywellu by mali obsadiť nezamestnaní, ostatných bude podnik musieť s pomocou štátnej podpory pretiahnuť od iných zamestnávateľov, čo znamená, že de facto sa títo podnikatelia prostredníctvom daní skladajú na zvyšovanie vlastných mzdových nákladov, prípadne nákladov na obsadenie stratenej pracovnej sily). Namiesto súťaženía v investičných stimuloch by vláda a parlament mali viesť krízovú vojnu v európskych inštitúciách s cieľom obmedziť maximálnu výšku pomoci na minimum a nevyhovárať sa na stimuly poskytované okolitými krajinami. V súčasnosti totiž platí, že z politického hľadiska je bruselská cesta jediným spôsobom, ako zabrániť politicky atraktívnej ale nezmyselnej súťaži v podplácaní bohatých investorov našimi peniazmi.

6) Privatizovať

Cargo a Letisko M.R. Štefánika sú smutnými príkladmi, ako štát prepásol skvelú príležitosť na získanie voľných zdrojov, a zároveň ako štátom dosadený manažment nedokáže reagovať na meniace sa ekonomické prostredie. Ak politici nie sú ochotní privatizovať, mali by do vedenia firiem pustiť súkromných aktérov formou dlhodobého prenájmu, za jasne stanovených podmienok výnosnosti. To sa týka napríklad štátnych lesov, pozemkového fondu a mnohých iných

oblastí, vrátane služieb poskytovaných verejnou správou.

7) Výdavky by mali v čase klesať

Posledný predpoklad má najzávažnejší charakter, vyžaduje zásadnú zmenu v postoji k verejnej správe. Väčšina poslancov a zamestnancov verejnej správy pristupuje k verejnej správe tak, že tu vždy bola a vždy tu bude, a neustále jej pribúdajú úlohy pre naplnenie blaha ľudu. Alternatívny pohľad však vychádza z koncepcie, že s rastúcou životnou úrovňou, podstatne vyššou dostupnosťou informácií a teda efektívnejšie rozhodujúcimi sa agentmi na trhu, by mala potreba verejných inštitúcií klesať. Informatizácia a moderné technológie by mali permanentne viesť k znižovaniu nákladov na prevádzku verejnej správy (rozpočtové organizácie by napr. mínus 2% na prevádzku ročne nemali považovať za úsporu, ale za prejav normálneho rastu produktivity práce prítomného v ekonomike). Problémom spoločnosti nie je príjmová nerovnosť, ale chudoba a ohrozené skupiny (konceptia EU SILC, podľa ktorej sú chudobní s príjmom menej ako 60% mediánu, je z tohto pohľadu mylná). Takýto prístup predpokladá sunset clause, a zároveň jednoznačné nastavenie vypršania účinnosti každej aktívnej politiky štátu. Takýto prístup neposudzuje objem výdavkov štátu podľa vývoja ich podielu k HDP (porovnanie slúži nanajvýš politikom, ktorí na znižovanie roly vlády „používajú“ rast HDP). Absolútny rast výdavkov musí mať oporu vo vecnej podstate nových výdavkov, rast HDP touto oporou byť nemôže, nemá byť ako. Koncepcná zmena v náhlade na funkcie štátu de facto znamená neustále prehodnocovanie existujúcich výdavkových schém s cieľom eliminácie výdavkov s nízkou pridanou hodnotou.

Záver

Zmena paradigmy v prístupe k verejným výdavkom nie je možná v horizonte mesiacov. Z príkladu Nového Zélandu však vyplýva, že za predpokladu ozajstného odhodlania je to možné. Samozrejme zavedenie reforiem nie je garanciou dlhodobého zlepšenia stavu. Je to beh na dlhé trate.

**"Štát blahobytu, ktorý priamo zasahuje do spoločnosti a oberá ju o zodpovednosť, plytvá ľudskou a sociálnou energiou a spôsobuje prebujnenie štátneho aparátu, ktorý ovláda viac byrokratická logika ako úsilie slúžiť občanom, čo prináša so sebou ohromné narastanie výdavkov. Zdá sa, že lepšie pozná potreby a dokáže ich uspokojiť ten, čo sa s nimi zblízka stretá a je blížnym núdzneho." Ján Pavol II*

Výdavky štátu

Rada pre vysielanie a retransmisiu

Ročné výdavky: 1.272.240 eur (38,328 milióna Sk, rozpočet na rok 2010)

Popis činnosti: Rada pre vysielanie a retransmisiu je správny orgán, ktorý vykonáva štátnu reguláciu v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania, retransmisie a poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie. Poslaním rady je presadzovať záujmy verejnosti pri uplatňovaní práva na informácie, slobody prejavu a práva na prístup ku kultúrnym hodnotám a vzdelaniu. Rada dbá o uchovávanie plurality informácií

v spravodajských reláciách vysielateľov, ktorí vysielajú na základe zákona alebo na základe licencie podľa tohto zákona.

Zápisnica zo zasadania Rady k 7.6. 2011 má 65 strán. Väčšinu programu tvoria sťažnosti a následné diskusie o tom, či prezentácia výrobu, služby bola reklamou alebo nie. Namiesto toho, aby bol spotrebiteľ jednoznačne informovaný o tom, že čokoľvek vo vysielaní môže byť reklamou (reklama nie je možné absolútne definovať) alebo obsahovať vysielanie nevhodné pre deti (čo je realita internetu, s ktorou sa dennodenne stretáva polo-

vica populácie), z daní platení zamestnanci trávia hodiny času tým, aby rozlíšili často nemerateľné veličiny verejnoprávnosti, objektívnosti či vhodnosti pre maloletých.

Klamú

Juraj Karpiš

28. februára 2010 nemecká kancelárka Angela Merkelová popierala možnosť záchrany Grécka zo spoločnej európskej peňaženky: „Máme zmluvu, ktorá nepripúšťa záchranu členského štátu inými štátmi.“ Ani nie o tri mesiace neskôr už s oddialením gréckeho bankrotu za verejné zdroje z iných európskych krajín súhlasila.

Ešte 27. októbra 2010 Merkelová o eurovalle tvrdila: „[Fond] Skončí v roku 2013. Takto sme to chceli a aj schválili. Nemôže a nedôjde k predĺženiu jeho platnosti, pretože nemá slúžiť ako dlhodobý nástroj, nakoľko vysiela nesprávne signály trhom a členským krajinám a vyvoláva nebezpečné očakávania. Vyvoláva očakávanie, že Nemecko a ostatné

členské krajiny a teda tiež daňoví poplatníci týchto krajín akosi vstúpia do hry v čase krízy a mohli by prevziať riziko investorov.“ O niekoľko mesiacov neskôr schválila návrh transformácie eurovalu na Európsky stabilizačný mechanizmus v roku 2013 - novú trvalú európsku inštitúciu. 15. januára 2010 guvernér ECB Jean-Claude Trichet vyhlásil: „Nebudeme meniť náš systém zábezpeky (voči úverom ECB komerčným bankám) kvôli jednej konkrétnej krajine. Naše pravidlá vzťahujúce sa na akceptovaný kolaterál platia pre všetky krajiny rovnako.“ Výnimka akceptácie gréckych dlhopisov zo strany ECB napriek tomu, že dávno stratili investičný rating, však stále trvá. Hlavný ekonóm ECB

Jürgen Stark v januári 2010 vyhlásil, že trhy sa mýlia, ak veria v záchranu Grécka ostatnými členskými štátmi. Pred niekoľkými týždňami Jean Claude Juncker – premiér Luxemburska a hlava Eurogroup, skupiny ministrov financií EÚ- cestou svojho hovorcu otvorene priznal, že zámerne klamal médiám a verejnosti o neexistencii schôdzky k vyhrotenej situácii Grécka.

Klamú. Údajne v záujme záchrany eura. Svätí účel prostriedky? A neklamali aj pri zavádzaní eura?

SME, 30.5. 2011

Čo sa stane po gréckom defaulte?

Martin Vlachynský

Keď príde reč na Grécko, všetci sú už otrávení zo zavádzajúcich európskych politikov, ktorí dokonca priznávajú otvorenú lož, a tiež unavení z investičných bánk, snažiacich sa spraviť situáciu znesiteľnejšou, ak ju zaobalia do nejakej vzletnej frázy, ktoré sú niekedy až smiešne (ako napríklad nedávno pri Sovereign Liability Management Exercise).

Pravdou je, že Grécko sa poskladá ako záhradná stolička, či to bude zajtra (čo by bolo najrozumnejšie), alebo o rok, keď sa minú záchranné peniaze, je nepodstatné. Podstatné je, čo sa stane potom, keď bude prah krajiny Nikdynikdy prekročený, a svet sa opäť raz bude pozeráť na krutú realitu. Andrew Lilico z The Telegraph zostavil pravdepodobne najreálnejší zoznam bezprostredných dôsledkov prekročenia dlhopisovej ričky Styx.

Čo sa stane, keď Grécko defaultuje:

- Každá banka v Grécku sa stane okamžite insolventnou
- Grécka vláda znárodní všetky banky

- Grécka vláda okamžite zakáže výbery z bánk

- Aby sa zabránilo masovým nepokojom (ako v roku 2002 v Argentíne, keď musel prezident utiecť z paláca vrtulníkom pred rozúrenými vkladateľmi), grécka vláda vyhlási zákaz vychádzania, alebo dokonca všeobecné stanné právo.

- Grécko nanovo denominuje všetok dlh na Novú Drachmu, alebo ako nazve novú menu (štandardný postup pri defaulte).

- Nová Drachma stratí okolo 30-70% hodnoty (pravdepodobne 50%, ale možno aj viac), čím pôvodné eurobondy stratia okolo 50% hodnoty.

- Behom pár dní Íri prestanú kryť dlhy miestnych bánk.

- Portugalsko sa rozhodne na základe vývoja v Grécku, či sa vydá rovnakou cestou.

- Niekoľko francúzskych a nemeckých bánk utrpí rozsiahle straty a prestane spíňať podmienku kapitálovej primeranosti.

- Európska Centrálna Banka sa stane insolventnou, vzhľadom k vysokej expozícii voči gréckemu štátnemu dlhu a voči dlhu gréckych a írskych bánk.

- Vlády Nemecka a Francúzska sa rozhodnú, či (a) rekapitalizujú ECB (b) umožnia ECB tlačiť peniaze na obnovenie solventnosti. (Keďže ECB je vystavená väčšinou iba eurodlhom, môže sa vyinflovať. To je samozrejme výslovne zakázané v jej zakladateľských listinách, na druhej strane, aj bailout Grécka a Portugalska bol zmluvami EÚ zakázaný, a napriek tomu sa bez väčšieho kriku spravil, takže legálnosť nebude hrať veľkú rolu ani v prípade ECB)

- Nemecko a Francúzsko rekapitalizujú svoje banky, ale zároveň vyhlásia koniec všetkým bailoutom.

- Nastane bitka na trhu španielskych bankových dlhopisov, keďže ich vlastníci budú čakať debt-equity swaps (výmenu dlhopisov za majetok).

• Tieto očakávania sa ukáže správne, keďže Španieli sa rozhodnú reštrukturalizovať dlh miestnych bánk rekapitalizovaním viacerých bánk práve cez debt-equity swaps.

• Držitelia týchto dlhopisov sa budú sťažovať na španielsky bankový sektor na Európskom súde pre ľudské práva (a na mnohých iných) na porušenie vlastníckych práv, ale potrvá roky, kým sa tým niekto začne zaoberať, a potom to bude každému už jedno.

• Pozornosť trhov sa preniesla na britské banky...

Ja ešte dodám, čo by to mohlo znamenať pre

Slovensko:

• Zdraženie dlhu. Ako periférna ekonomika dostaneme väčšiu rizikovú prirážku. Časť štátneho rozpočtu sa bude musieť presunúť na splácanie vyšších úrokov, reálnejšia situácia je, že vláda zvolí vestu vyšších deficitov a zrýchli zadlžovanie.

• Nárast inflácie. Už dnes dosahuje okolo 4%, ak sa ECB začne vyinflovať, môžeme čakať dvojcifernú infláciu.

• Oslabenie Eura, a teda zdraženie dovozov – ropa, komodity...

• Ďalší prepád cenných papierov v držaní

dôchodkových fondov a iných fondov zameraných na Európu

• Spomalenie rastu v Nemecku, s priamym dopadom na Slovensko a všetko s tým spojené.

Originál článku – What happens when Greece defaults vyšiel na The Telegraph a predhovor Here Is What Happens After Greece Defaults na Zero Hedge.

Preklad bol pôvodne publikovaný na stránke EcoNoir dňa 22.5. 2011

Ja som liek, kto je viac?

Juraj Karpiš

“Liek nie je iba nositeľom ekonomickej hodnoty, ktorá je presne vyčísliteľná, ale obsahuje aj pridanú hodnotu v rovine terapeutickú a etickú. Schopnosť lieku ochrániť a prinavrátiť zdravie odlišuje lieky od akýchkoľvek iných produktov.” dočítame sa v pripomienke Ministerstva zdravotníctva k návrhu Ministerstva financií v Národnom programe reforiem deregulovať predaj liekov, na ktoré nie je nutné predpis (tzv. OTC lieky) a zrušiť privilégium lekární na predaj tohto tovaru. Ondrej Sukeľ, viceprezident Slovenskej lekárskej komory varuje pred “degradáciou lieku na obyčajný spotrebný tovar”.

Ozajstné perly. Tu putujeme v ekonomii o storočie dozadu. Presne vyčísliteľná hodnota ekonomického statku? A prečo sú potom diamanty drahšie ako životodárna voda? A chlieb neobsahuje „pridanú hodnotu v rovine etickej“ svojou schopnosťou každodenne nás uchrániť pre smrťou hladom? Sú dôležitejšie potraviny alebo lieky bez predpisu?

Ekonomický statok sám o sebe nemá objektívnu, merateľnú hodnotu a už vôbec nie etickú. Hodnotu má statok výhradne v očiach individuálneho spotrebiteľa a tá je vždy subjektívna, odvodená od očakávanej schopnosti tohto konkrétneho statku uspokojiť nejakú z jeho potrieb. Ekonomia nepozná „dobré“ spotrebné statky a „zlé“ spotrebné statky. Etickú rovinu dáva statkom až konanie ľudí. Zle zvoleným (dobrým?) liekom sa dá zabíjať pacient, výstrelom zo (zlej?) zbrane sa dá zachrániť kopa ľudských životov.

Lieky sú spotrebné statky. Na voľný predaj liekov, ktoré regulátor považuje za natoľko bezpečné, že nie je nutná kontrola ich spotreby lekárom, existuje množstvo dobrých argumentov, ktoré nájdete napríklad tu (v el. forme)*. Je pokrytecké strašiť ľudí ohrozením zdravím z dôvodu predaja Panadolu v supermarkete v čase, keď sa v obchodoch voľne predáva alkohol, cigarety alebo toluén.

* V prelinkovanom texte je medzi krajinami, kde je voľný predaj OTC liekov uvedený aj Nemecko. Tam však predaj OTC liekov zatiaľ úplne liberalizovaný nie je. Existuje tam akurát voľná cenotvorba OTC liekov a možnosť zásielkového predaja liekov. To umožnilo čiastočnú de facto liberalizáciu tohto trhu cestou zásielkových obchodov. Napríklad najväčší nemecký predajca drogérie Drogeriemarkt (DM) v spolupráci s holandskou internetovou lekárnou Europa Apotheek umožňuje svojim zákazníkom objednať lieky na internete a následne si ich vyzdvihnúť v ktorejkoľvek predajni DM. DM pôsobí aj na Slovensku. Kedy ponúkne tunajším klientom podobnú možnosť?

eTrend, 21.4. 2011

Správa pre čerstvých absolventov – čaká vás 50 rokov práce

Radovan Ďurana

Európska komisia zverejnila aktuálne demografické prognózy členských krajín EÚ.

1) V roku 2060 by mal podiel ľudí starších ako 65 rokov v EÚ27 vzrásť zo súčasných 17,4% na 29,5% (Slovensko z 12,3% na 33%, „víťazom“ by malo byť Rumunsko s 34,8%)

2) V roku 2060 by mal v podiel ľudí starších ako 80 rokov EÚ27 vzrásť zo súčasných 4,6% na 12% (Slovensko z 2,7% na 12,1%)

Počet obyvateľov by mal v EÚ 27 vzrásť o 3,2%, ale v jednotlivých krajinách by mal prebehnúť diametrálne odlišný vývoj. Na Slovensku poklesnúť o 5,7%, v Írsku vzrásť o 46,5%, Veľkej Británii o 27,3%, ale napríklad v Nemecku poklesnúť o 19%(!). Rekordérom by malo byť Bulharsko s poklesom populácie o takmer 27%.

V Nemecku a v Taliansku bude každý 7 ob-

čan starší ako 80 rokov.

Na jedného dôchodcu (+65) bude pripadať na Slovensku 1,6 človeka v produktívnom veku. Ak odpočítame nepracujúcich invalidov (150 000), študentov (250 000), rodičov (100 000) a nezamestnaných (200 000), dostaneme sa k pomeru 1,2 pracujúceho na jedného dôchodcu.

Priebežný dôchodkový systém (bez druhého piliera) s takýmto pomerom pracujúcich a dôchodcov de facto znamená, že odvod jedného pracujúceho predstavuje 83% dôchodku dôchodcu (za predpokladu, že je financovaný len z odvodov). Ak by zamestnanec s dnešnou priemernou mzdou odvádzal navrhovaných 19% Sociálnej poisťovni (a neexistovalo by žiadne iné sociálne poistenie) priemerný dôchodok dôchodcu by dosahoval 232 eur (mzdové náklady $(750 \times 1,352) \times 0,19 = 192,7 \text{ Eur} / 0,833 = 232 \text{ Eur}$).

Dnešný priemerný dôchodok dosahuje 352 Eur, čiže o 50% viac.

Pre ilustráciu ešte prepočet s druhým pilierom, za predpokladu, že všetci si sporia. Z 19% by 12,3% malo ísť Sociálnej poisťovni. Dôchodca by od pracujúcich dostával priemerne 150 Eur (opäť, za neexistencie nemocenského poistenia, či poistenia v nezamestnanosti). Zvyšok by mal dostávať z druhého piliera.

Predlžovanie veku odchodu do dôchodku a postupné znižovanie miery bude nevyhnutným osudom priebežného piliera. Ani hraničca 65 rokov nebude stačiť.

Hoci počet dôchodcov im v roku 2060 bude garantovať obrovskú voličskú silu a teda možnosť požadovať vyššie zdanenie pracujúcich, takmer s istotou môžeme povedať, že budúcnosť a dnešné sľuby priebežného piliera budú veľmi odlišné.

Krehký II. pilier

Radovan Ďurana

Dôchodková reforma v rokoch 2004 a 2005 významne zmenila nastavenie starobného dôchodkového zabezpečenia na Slovensku. Upravila zabezpečovací charakter na poistný a rozdelila ho na dve základné časti. Poistný prvý pilier s prvkami solidarity a kapitalizačný, plne zásluhový, druhý pilier.

Financovanie oboch pilierov malo byť zabezpečené rovnomerne 9% odvodom z príjmov. Výškou odvodu do druhého piliera sa slovenský II. pilier zaradil k najväčším medzi krajinami, ktoré kapitalizačný pilier zaviedli. Bez preháňania sa dá povedať, že za 5 rokov existencie II. piliera neprešiel ani rok, kedy by sa na nediskutovalo o jeho významných zmenách, alebo rovno nezasahovalo do jeho nastavenia.

Parametre druhého piliera pri zavádzaní

Úspory sporiteľov sú spravované na fondovom princípe, oddelene od majetku správcu. Sporitelia majú možnosť rozhodnúť sa, v ktorom z troch druhov fondov – rastový, konzervatívny, vyvážený – budú ich všetky úspory uložené. Minimálna doba účasti na kapitálovom sporení bola pri zavedení druhého piliera stanovená na 10 rokov. Zákon stanovuje podmienku, podľa ktorej sporiteľ 15 rokov pred dôchodkovým vekom nesmie mať úspory uložené v rastovom fonde. Výber prostriedkov je v súčasnosti možný formou kúpy doživotnej anuity alebo programového výberu časti úspor prevyšujúcich zákonom stanovené minimum. Úspory sporiteľov sú ich majetkom, a do momentu podpisu zmluvy o anuite predmetom prípadného dedičného konania. Do druhého piliera mohol vstúpiť dobrovoľne každý občan SR, ktorý už pracoval, povinný vstup bol nastavený pre ľudí vstupujúcich na trh práce. Pri výpočte starobného dôchodku z prvého piliera sa každým rokom účasti v II. pilieri znižuje jeho hodnota o 50% oproti poistencom, ktorí odvádzajú len do prvého piliera. Na začiatku reformy spravovalo úspory osem správcov, v súčasnosti na trhu pôsobia šiesti. Zákon relatívne prísne vymedzil pole investovania z pohľadu rizika. Na zavedenie II. piliera reagovali správcovské spoločnosti intenzívnou marketingovou kampaňou. O povinné súkromné sporenie bol nad očakávanie vysoký záujem, po ukončení obdobia dobrovoľného vstupu, v roku 2006, evidovali správcovia 1,54 mil. sporiteľov pri celkovom počte pracujúcich 2,3 mil. (nie všetci však reálne sporeli, pre výplatu úspor je rozhodujúca doba účasti, nie prispievania). Očakávaný scenár predpokladal 51% účasť.

Turbulentné roky

Náročnú reformu dôchodkového systému nie je možné zaviesť ustanovujúcim zákonom. Kapitálové sporenie doznalo kozmetické zmeny už počas roku 2006. Došlo

k miernemu zníženiu poplatkov správcov, obmedzeniu prestupov, bol zavedený limit pre marketingové výdavky a limit odmeny sprostredkovateľov dôchodkového sporenia. Rozhodujúce zmeny však nastali až od nástupu novej vlády v roku 2006. Kabinet Roberta Fica prirovnával správcovské spoločnosti k nezodpovedným nebankovým inštitúciám (známym spreneverením prostriedkov vkladateľov). Zásahy do druhého piliera prišli zanedlho, vláda však nakoniec nepristúpila k zníženiu výšky odvodu do sporivého piliera, čím by krátkodobu zlepšila bilanciáciu verejných financií. V prvom kole opatrení sa snažila znížiť počet sporiteľov zmenou podmienok a intenzívnou kampaňou, čím presvedčila 173 tis. sporiteľov k návratu z druhého piliera. Tento krok podporila zrušením povinnej účasti pre nových pracovníkov, zavedenie dobrovoľnosti viedlo k poklesu účasti na 13% z celkového počtu ľudí vstupujúcich na trh práce.

Dôležitým krokom pre oslabenie postavenia kapitálového sporenia bola zmena spôsobu výpočtu odmeny správcov úspor. Poplatok za správu aktív bol znížený na jednu z najnižších hodnôt spomedzi relevantných krajín. Bola zavedená garancia výšky vkladu (finančná kríza a pokles hodnoty úspor zapôsobili ako katalyzátor) a dodatočná odmena správcovi bola podmienená zhodnotením vkladov. Parlament upravil vládny návrh 5 ročného posudzovania zhodnotenia, toto obdobie skrátil na 6 mesiacov, čím výrazne zasiahol do motivácií správcov úspor. Volatilita akciových trhov je príliš vysoká na to, aby správcovia riskovali, že budú musieť doplácať 100% v prípade straty, pričom v prípade zhodnotenia úspor majú nárok len na 5,6% podiel (1% stratu by pri rovnakej výške úspor a následnom zhodnotení o 1% dorovnávali 18 kontinuálne ziskových rokov). Výsledkom zmeny bol takmer absolútny výpredaj akciových titulov z portfólií správcov. Sporitelia v akciových fondoch, ktorí prišli v roku 2008 v priemere o 8% úspor vplyvom finančnej krízy, tak stratili možnosť kompenzovať tento prepad v mohutným rastom akciových trhov roku 2009. Podstata a potenciál kapitálového sporenia je takýmto zavedením garancií významne deformovaná.

Dopady na verejné financie

Výpadok príjmov verejných financií vplyvom zavedenia druhého piliera dosahoval započesných 5 rokov priemerne 1,2% HDP. Vplyvom vyššej účasti sporiteľov ide o hodnotu mierne nad oča-

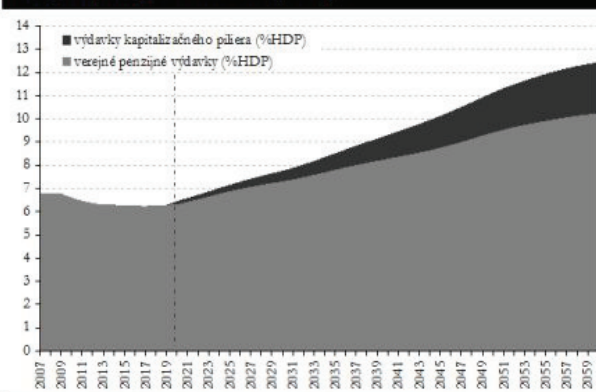
kávaným výpadkom. Výnosy z privatizácie stačili na krytie výpadku príjmov Sociálnej poisťovne do januára 2010, odvtedy je výpadok v plnom rozsahu krytý zo zdrojov štátneho rozpočtu. Hoci ide o pomerne vysokú sumu 0,8 mld. Eur, nedošlo zatiaľ k oficiálnemu zvýšeniu sadzieb za účelom jej vykrytia. Aktuálny objem úspor 1,4 mil. sporiteľov presahuje 3,7 mld. Eur (5,6% HDP), pričom zhodnotenie sa v minulom roku pohybovalo v rozmedzí 0,73% – 1,9% p.a.. Celkové zhodnotenie úspor od spustenia druhého piliera je uvedené v nasledujúcej tabuľke (predpokladané ročné nominálne zhodnotenie konzervatívnych fondov bolo 4 – 5%, pri akciových 6-8% p.a.):

Dôch. fond	Kumulované nominálne zhodnotenie 2004-2010	Priemerné ročné zhodnotenie
rastový	5,90%	0,96%
vyvážený	8,20%	1,32%
konzervatívny	17,00%	2,66%

Zdroj: Analýza dôchodkového poistenia, prepočty Ministerstvo financií SR

Reforma nebola dostatočne razantná, súčasný deficit prvého piliera je vysoký aj bez vplyvu zavedenia II. piliera. Podľa prognóz Európskej komisie by výdavky na dôchodky mali do roka 2060 vzrásť o 50% na 10,2% HDP zo súčasných 6,8%. Eliminovanie tohto nárastu je možné len znížením nárokov z prvého piliera, alebo výrazným zvýšením odvodovej záťaže. Dotovanie deficitného systému by vyžadovalo vysoké prebytky verejných rozpočtov. Očakávaný podiel druhého piliera na dôchodkových náhradách ilustruje priložený graf (tmavou farbou).

Penzijné výdavky v SR 2007-2060 (% HDP)

Zdroj: EK, spracovanie IFP, graf bol modelovaný pred prijatím zásadných zmien (pokr. na ďalšej strane)

Budúcnosť druhého piliera

Hodnotenie zavedenia druhého piliera je vplyvom častých a zásadných zmien v kombinácii s finančnou krízou problematické. Uplynulé roky ukázali, že diametrálny rozpor názorov hlavných politických strán v otázke legitimity a nastavenia sporivého piliera predstavujú základnú hrozbu pre jeho budúcu existenciu a možné prínosy z pohľadu dôchodkového zabezpečenia. Hoci predstavitelia súčas-

nej vlády pôvodne navrhovali jeho ústavnú ochranu, k tomuto kroku pravdepodobne nedôjde. Maďarský scenár znárodnenia úspor sa zdá byť momentálne nepravdepodobný, nemožno ho však v plnej či čiastočnej miere vylúčiť v prípade zmeny vlády. Pripravovaná novelizácia by mala zachovať garancie vkladov, avšak umožniť vznik nových, negarantovaných akciových fondov. Účasť v druhom pilieri bude opäť povinná pre nových poisten-

cov, s lehotou na rozhodnutie o vystúpení. S vlastným povinným príspevkom sporiteľa sa nepočíta. Napriek uvedenému má existencia druhého piliera jednu špecifickú črtu. Časť odvodov platených sporiteľmi okamžite nemizne vo vysoko deficitnej Sociálnej poisťovni výmenou za neistý budúci nárok, ale sa presúva na jeho osobný účet v správcovskej spoločnosti.

CI Time, 3/2011, CEVRO Institut

Stavebné sporenie – záchrana pred prepúšťaním?

Radovan Ďurana

Ministerstvo financií sa navela odhodlalo k predloženiu návrhu úprav poskytovania štátnej prémie k stavebnému sporeniu. Navrhované úpravy sú však len kozmetického charakteru a mali by mať za následok pokles výdavkov na podporu o 15-20%. Nič zásadné sa teda nedeje, bezbrehé rozdávanie podpory bude pokračovať naďalej.

Situácia je podobná ako v Česku, kde síce minister financií jasne deklaruje, že podporu treba zrušiť ako celok, ale zmeny brzdi odpor z premiérskeho postu. Prečo bezbrehé? Ak sa pozriete na hlavné stránky stavebných sporiteľní, nájdete tam slogany: „Sporenie bez rizika“, „svoje vklady môžete použiť na ľubovoľný účel“, „ročné zhodnotenie 4,86%“. Prvým zásadným nedostatkom poskytovania prémie je teda skutočnosť, že štát sa vôbec nezaujíma, či prostriedky prémie skončia vo financovaní bývania. S tým súvisí aj skutočnosť, že poberateľom prémie môže byť ktokoľvek, dokonca aj novorodenci. Takmer každý z finančných sprostredkovateľov začína investičné poradenstvo ponukou sporenia so stavebnou premiou pre každého člena rodiny (hoci po započítaní poplatkov to až tak výhodný produkt nemusí byť). Druhým zásadným nedostatkom je, že aj keby podpora bola viazaná výhradne na investície do bývania, stále by ju mohol dostať každý, kto si o ňu požiada. Vráťane napríklad všetkých poslancov parlamentu, ktorí majú nadštandardný príjem či príspevky na bývanie. Tým, že chýbajú tieto dve kontroly – použitia a poberateľa, sa prémia stáva učebnicovým príkladom neefektívnej hospodárskej polit-

ky. Ak si súčasná vláda chce udržať (vytvoriť) kredit úspornej vlády, mala by premiu v dnešnej podobe zrušiť v najskoršom možnom termíne. Český ústavný súd rozhodol, že zrušenie vyplácania prémie počas trvania zmluvy je prípustná retroaktivita a môžeme predpokladať, že ten slovenský by nerozhodol inak. Na tento krok však musí mať vláda odvalu. Nielen vysvetliť občanom, že

presúvanie peňazí z peňaženky daňovníka do štátnej kasy a nazad je nezmyselný transfer, z ktorého sa veľká časť utopí v byrokratických nákladoch a poplatkoch stavebných sporiteľní. Ale aj postaviť sa silnej loby týchto organizácií, ktoré už pri kozmetickom novele varujú v platených inzerátoch pred stratou 10 000 pracovných miest v stavebníctve, či poklesom investícií do bývania. Sú takéto následky reálne? Predstavme si, že prémia sa prestane vyplácať úplne (a všetci ju predtým použili na bývanie, čo je ďaleko od pravdy). Čo spraví sporiteľ? Bude sa rozhodovať, ako iným spôsobom zhodnotí, či investuje svojich 668 eur ročne, čo je suma potrebná

na pripísanie prémie. Môže zvoliť dlhodobý termínovaný vklad, či inú formu investovania a následne vylepšiť svoje bývanie. Alebo si povie, že viac ako nová vstavaná skriňa, či nová garáž bude lepší nový televízor a daný rok neusporí. Dá prácu zamestnancom v Sony, Samsungu alebo inde. Alebo si kúpi drahšie auto zo Žiliny či Trnavy. To, že z jedného sektora (stavebníctvo) sa presunú zdroje do iného, neznamená, že naša spoločnosť bude na tom horšie. Deje sa to permanentne, stačí sa pozrieť na pokles počtu zamestnancov v poľnohospodárstve či v textilnom priemysle za posledných 20 rokov. Pracovné miesta vznikli v iných sektoroch. Obhajcovia existujúcich dotácií radi argumentujú týmto spôsobom, ale akosi zabúdajú, čo predchádzalo vzniku samotnej dotácie. Tiež niekde museli zaniknúť pracovné miesta, aby sa zdroje štátnym donútením presunuli do tohto sektora. Ak by nebolo štátnej prémie, daň z príjmu firiem by mohla byť 18,5% namiesto 19%. Koľko pracovných miest by sa vďaka tomu vytvorilo? O tom sporiteľne mlčia.

Ak vláda a parlament považujú za nevyhnutné podporovať investície do vlastného bývania (čo je vzhľadom na absolútny nedostatok nájomného bývania a rastúci hypotekárny trh podivné), mala by k tomu pristúpiť systematicky a položiť si otázku kto a v akej miere takúto podporu potrebuje. Politika všetci všetkým však poriadne nepomôže nikomu.

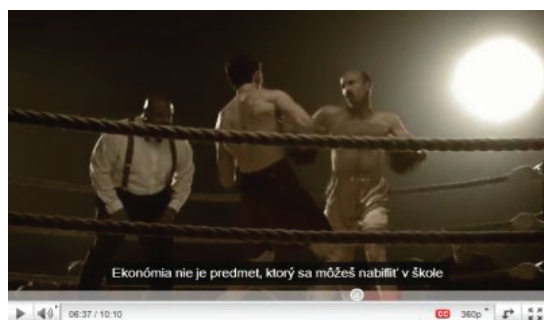
SME, 6.6. 2011

Zaujímavá internetová adresa

Hayek verzus Keynes, druhé kolo

Zhruba pred rokom sme upozorňovali na skvelé video z produkcie profesora ekonomie na George Mason University vo Washingtone Russela Robertsa, v ktorom Keynes a Hayek predstavovali svoje argumenty na vládne zásahy ako riešenie hospodárskej recesie. Na svete je pokračovanie, v ktorom obaja ekonómovia rapujú o podstate kríz a spôsoboch ako sa z recesie dostať. Ich „výpoved“ si so slovenskými titulkami môžete pozrieť tu:

<http://www.youtube.com/watch?v=8lyhrV074el>

Ideologická skratka Štatistického úradu

Radovan Ďurana

Tentokrát nejde o sčítanie obyvateľstva, ale o sčítanie tzv. podnikateľov z donútenia. Podľa poslednej tlačovej správy Štatistického úradu ich máme na Slovensku 100 tisíc.

V čom spočíva ideologická skratka? V samotnej správe je kategória Podnikateľ z donútenia definovaná takto: „2) ide o skupinu živnostníkov, ktorých pracovná činnosť mala formu závislej práce zamestnanca“

Vyplyva z toho, že táto skupina pracujúcich sa stala živnostníkmi z donútenia? Rozhodne nie. V dotazníku ani v pokynoch nie je žiadna zmienka o donucovaní, nátlaku. Práca živnostníka je z podstaty zmluvy dobrovoľná aj v prípade, že má charakter závislej práce. Len ten, kto chce, dospeje k záveru, že zvolíť daňovo právnu formu živnosti na miesto zamestnaneckého pomeru, znamená automaticky donútenie (zo strany zamestnávateľa). A štatistický úrad prijal tento ideologický predpoklad, pretože živnostníka u pôvodného zamestnávateľa automaticky považuje za problém, keď v metodológii uvádza: *Fenomen živnostníkov z donútenia je jedným z problémov trhu práce.*

Objektívne možno hovoriť len o jedinej forme donútenia, ktorá je vyvíjaná na všetkých zamestnancov – vysoké daňovo odvodové zaťaženie.

Štatistický úrad sa snaží zistiť, či činnosť živnostníkov nenapĺňa charakter zamestnaneckého pomeru. Aj tu však ťahá za kratší

koniec, pretože objektívne vymedzenie závislosti práce je ilúzia, a pravidelné prekáračky v parlamente o tento paragraf zákonníka práce to len dokazujú. Snaha je síce možno úprimná, ale z nasledujúcej otázky (10a) je zrejmé, že samotná odpoveď na položenú otázku bude do značnej miery zahmlená individuálnym chápaním nejednoznačného pojmu závislej práce u respondenta, (prípadne dopytujúceho sa):

Má Vaša práca charakter závislej práce zamestnanca (napr. organizácia práce je mimo Vás, podriadenosť k inej osobe, stanovený prac. čas, v práci nevyužívate vlastné výrobné prostriedky)?

Stačí si predstaviť živnostníka, ktorý sám vo svojom mene poskytuje upratovacie služby v domácnosti. Pracovný čas a náplň stanovuje zákazník, a často aj výrobné prostriedky (výsávač). Pritom podľa zákonníka práce možno výkon práce považovať za závislú činnosť, ak je splnených **na** všetkých 8-9 podmienok: (2) *Za závislú prácu, ktorá je vykonávaná vo vzťahu nadriadenosti zamestnávateľa a podriadenosti zamestnanca, sa považuje výlučne osobný výkon práce zamestnanca pre zamestnávateľa, podľa pokynov zamestnávateľa, v jeho mene, za mzdu alebo odmenu, v pracovnom čase, na náklady zamestnávateľa, jeho výrobnými prostriedkami a na zodpovednosť zamestnávateľa a ide o výkon práce, ktorá pozostáva prevažne z opakova-*

nia určených činností.

Spĺňa všetky tieto podmienky 100 tisíc nepravých živnostníkov vykazovaných štatistikmi?

Nechceme tým rozporovať, že sa nevyskytujú prípady, keď niektorí zamestnávateľia dajú zamestnancom možnosť živnosti alebo nič. Aj keby ich bolo desaťtisíce, vo svojej podstate sú všetky tieto kontrakty dobrovoľné, čo je priamy opak donútenia.

Ak niekto má pocit, že zamestnávateľia tým zneužívajú postavenie, treba nadávať na mieru nezamestnanosti a podnikateľské prostredie. Zamestnávateľia sa správajú ekonomicky, hľadajú najlacnejší spôsob zabezpečenia výrobných faktorov, vrátane práce. Ak sa štátu podarí zlepšiť podnikateľské prostredie, znížiť odvodovú záťaž, „sila“ zamestnávateľov sa postupne stratí. Medzi živnostníkmi s charakterom zamestnaneckej práce budú len tí, ktorí donútili zamestnávateľa.

Štatistický úrad, ak plánuje pokračovať vo vykazovaní tohto parametru, by mal prestať používať spojenie podnikateľ z donútenia, keďže ide o zavádzajúci výraz. Vzhľadom na metodologické problémy by ho mal tento parameter vykazovať na zozname veľmi orientačných čísel.

eTrend, 9.6. 2011

European Resource Bank 2011

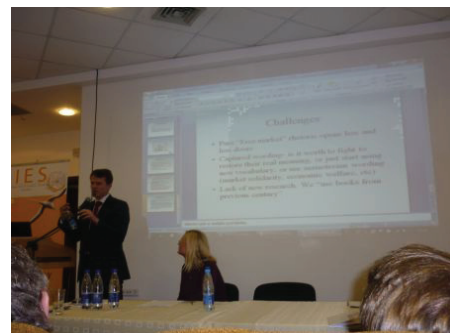
Aj tento rok rakúsky Hayek Institut spolu s francúzskym IREF a ďalšími partnermi zorganizovali medzinárodné podujatie European Resource Bank, na ktorom sa pravidelne stretávajú zástupcovia think-tankov z Európy, ale aj Ázie a Ameriky. Tento rok sa uskutočnil v dňoch 19-22. mája v Jalte na Ukrajine a nechýbal na ňom ani INESS.

Zastupoval ho Richard Ďurana, ktorý mal tiež prednášku v paneli venovanom komunikácii myšlienok smerom k verejnosti. Prezentoval

tiež anglickú verziu stránky Cena štátu ako nástroja na uchopenie problematiky verejných financií bežnou verejnosťou.

Cestu Richarda Ďurana podporila Nadácia na podporu občianskej spoločnosti v strednej a východnej Európe (CEE Trust).

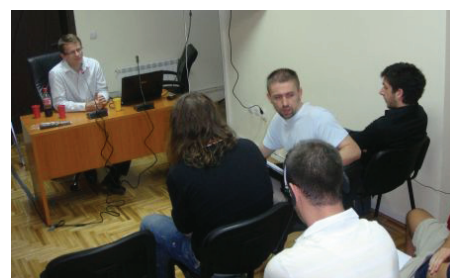
Obr.: riaditeľ INESS Richard Ďurana a prezidentka Lithuanian Free Market Institute Ruta Vainiene počas panelovej prezentácie

Slovenské reformy v Belehrade

Radovan Ďurana z INESS v dňoch 20-21. mája 2011 prednášal na workshope pre mladých aktivistov organizovaného International Republican Institute v Belehrade o prijatých reformách na Slovensku v období 2002-2006 a o ich súčasných nedostatkoch a výzvach. Na podujatí sa zúčastnili zástupcovia 6 organizácií. Zástupcom dvoch združení predstavil portál The Price of the State.

Je možné, že Cena štátu dostane po českej a poľskej sestríčke ďalšieho súrodenca.

Free Market Roadshow 2011

13.5. 2011 sa v Bratislave uskutočnilo medzinárodné podujatie Free Market Roadshow 2011, na ktorom so svojou prednáškou venovanou budúcnosti Eura vystúpil aj Juraj Karpiš z INESS. Informácie o tom, kde si môžete pozrieť videozáznam jeho prednášky a jeho powerpointovú prezentáciu, nájdete na našej webstránke.

Podujatie, ktoré bolo zamerané na budúcnosť Európy, organizovali Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, European Coalition for Economic Growth, Austrian Economics Center a Friedrich August von Hayek Institut v partnerstve s Republikovou úniou zamestnávateľov, Crowne Plaza Hotel Bratislava, CEBSI a INESS.

Panelisti panelu Aká je budúcnosť Európy a eura? Erich Weede, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Juraj Karpiš, INESS, Peter Brandner, Ministry of Finance, Patrick Rusch, HKSÖL, Peter Gonda, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Panel moderovala: Barbara Kolm z rakúskeho Friedrich August von Hayek Institut

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Odborársky štrajk a otváracie hodiny

Ako fungujú trhy: v Česku naplánovali odborári na štvrtok 16.6. 2011 štrajk, v rámci ktorého sa mala odštaviť mestská hromadná doprava v Prahe vrátane metra (inak prvý krát od jeho uvedenia do prevádzky). Reakcia? „Prodejci cyklistických potrieb a provozovatelé cykloservisů kvůli čtvrtetní stávce v dopravě očekávají vyšší poptávku po svých službách. Například deset pražských cykloprodejen proto ve středu prodlouží otevírací dobu.“

ANTI MARKET

Keď dôjdu argumenty

*TASR: Nárok na päť týždňov dovolenky ročne by po schválení Zákonníka práce mohli mať všetci pracujúci, nielen tí nad 33 rokov. Takúto zmenu do pripravovaného zákonníka presadil pozmeňujúcim návrhom poslanec Miroslav Beblavý (SDKÚ-DS). M. Beblavému pripadala nižšia výmera dovolenky pre ľudí do 33 rokov **diskriminačná**.*

Keď dôjdu argumenty v slušnej spoločnosti, častokrát sa začne používať magické slovíčko „diskriminácia“. Akýkoľvek rozdiel možno „obviň“ z diskriminácie, lebo rovnosti nie je nikdy dosť. Proti diskriminácii sa preto nedá argumentovať. Dá sa len čakať, kedy sa ozvú ďalší diskriminovaní. Jednomesačná výpovedná lehota? Diskriminácia, niektorí majú mať 5 mesiacov. 5 týždňov dovolenky? Diskriminácia. Vo verejnej správe mávajú až šesť. 40 hodinový pracovný týždeň? Neexistuje, na ministerstvách majú 37,5 hodiny. A tak ďalej.

Tí podnikatelia sú teda bezočivci. „Ak si pre-

organizujú robotu tak, aby zachovali rovnaký výkon, tak to pre nich neznamena dodatočné náklady, dôvodí poslanec“. Poslanec Beblavý to za nich zdá sa vie lepšie, a chybu napraviť. Len nerozumiem, prečo len na 5 týždňov a nie rovno na tri mesiace, keď je to bez nákladov.

Daňový raj znižuje sadzby a zavádza nové dane

Z mne neznámych príčin sa v slovenčine zmenil mäčkeň na dížeň v slove Dánsko. Táto krajina by sa reflektujú svoj daňový systém mala volať Daňsko.

Dánsko je daňovým rajom nie však pre nízke sadzby, ale pre nepreberné množstvo rôznych, často vysokých, daní. Podiel odvodov na príjmoch štátu je minimálny, menej ako 2% HDP. Dáni financujú dôchodky a časť zdravotníctva najmä z daní.

V minulom roku prerozdelení dánsky štát 55,3% produkcie ekonomiky (Slovensko 33%), v ktorej pôsobí. Časť výdavkov financoval zadlžením občanov tejto ekonomiky, čím sa úroveň výdavkov dostala na 58% produkcie (Slovensko 41%) hospodárstva.

Za zmienku však stojí prebiehajúca daňová reforma. Komplexný prehľad zmien je dostupný v tomto texte (anglicky), z ktorého vyberáme zopár zmien a charakteristík systému (snáď nebudú slúžiť ako návod):

1) Dánsko znižuje progresivitu zdanenia (ako väčšina krajín vyspelého sveta za posledných 15 rokov). Najvyššia marginálna sadzba klesá z 63% na 56%. Zároveň sa zvyšuje spodná hranica, od ktorej sa táto sadzba uplatňuje, takže 56% z príjmu nad 56 860 eur bude platiť už „len“ 640 000 da-

ňových poplatníkov. Ide o najnižšiu najvyššiu sadzbu v Dánsku za posledných 40 rokov.

2) Okrem už platnej dane zo zmrzliny, čokolády, sladkostí a sladených nápojov leží v parlamente návrh na zavedenie plošnej dane zo saturovaného tuku 16 (2,13 eur za kg), ktorá by mala platiť už tento rok.

3) Medzi zdaniteľné príjmy sa započítava nefinančný príjem od zamestnávateľa v podobe telefónu, internetu, alebo PC, ktoré môže zamestnanec používať aj na súkromné účely. Tzv. daň z multimédií zvýši zamestnancovi základ o 400 eur. (znižovanie sadzieb daní financované rozširovaním základu je populárne v celom vyspelom svete...)

4) Hranice daňových pásiem sa automaticky zvyšujú o rast miezd, z dôvodu krízy sú momentálne na ďalšie tri roky zmrazené (vláda si tým „privyrobita“ bez zvýšenia sadzieb)

5) Energetické dane stanovené konkrétnou čiastkou, napr. 20 eur za tonu CO2, sa automaticky každoročne zvyšujú o infláciu

6) Zvláštnym spôsobom Dánsko zdaňuje dividendové príjmy firiem, vlastníacich podiely v iných firmách. Ak je podiel menší ako 10%, dividenda je zdanená (dvojité zdanenie zisku), ak je vyšší, dividenda je oslobodená.

Autor pôvodného textu o zmenách daňového systému s ohľadom na celkové dopady zmien systému tvrdí:

Zatiaľ čo Dánsko má dnes najnižšie marginálne sadzby za poslednú generáciu, ak nie viac, daňová záťaž – už teraz najvyššia na svete – by mala v nasledujúcich rokoch ďalej rásť.